સત્સંગ બાલવાટિકા

સંપાદક : શાસ્ત્રી હરિકેશવદાસજી (ગાંધીનગર)

કંઠીની તાકાત

- શાસ્ત્રી હરિપ્રિયદાસ (ગાંધીનગર)

બાળમિત્રો ! તમે નાના હો કે મોટા, તમે સ્કુલમાં ભણતા હો કે કોલેજમાં તમે ડૉક્ટર હો કે એન્જીનિયર, તમે દેશમાં હો કે વિદેશમાં, તમે લાખો કમાતા હોય કરોડો પરંતુ સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ભક્ત હો તો તમારા કંઠમાં સ્વામિનારાયણ ભગવાનની કંઠી તો હોવી જ જોઈએ. અને ફક્ત કંઠી પહેરી એટલું પુરતું નથી કંઠીની સાથે ભક્તિની ખુમારી ભક્તમાં જોઈએ, આશરાનું બળ જોઈએ. મારે કોનો આશરો છે ? ભગવાનના આશરાનું બળ, ગૌરવ ભક્તના હૈયામાં જોઈએ. તો જ ભગવાનની મદદ મળે. ભગવાનની કૃપા મળે.

વાત છે પ્રાંતિજની. પ્રાંતિજને પુરાણમાં પ્રહલાદપુર કહ્યું છે. બહુ પ્રાચીન નગર છે. ત્યાં એક હરિભક્ત રહેતા હતા. નામ બેચરબાઈ ખુશાલભાઈ મોઢ, એટલે કે મોદી જ્ઞાતિના હતા. તે નિષ્ઠા અને બળવાળા સત્સંગી હતા. કોઈને નિષ્ઠા હોય પણ બળ ન હોય. બેચરભાઈને એક વખત બહારગામ જવાનું થયું. યાત્રાની યાત્રા અને થોડો ઘણો કાંઈક વ્યવહાર હશે. પ્રાંતિજથી છેક વિજાપુર જવાનું હતું. સાબરકાંઠાના એ વિસ્તારમાં ઘણાં જંગલો હતા. આ ભક્ત એકલા ચાલ્યા જતા હતા. ત્યાં જમદૂતો નીકળ્યા. એ એના કામે જતા હતા. ચાર જમદૂત હતા અને અંદરો અંદર વાતો કરવા માંડ્યા. અહીંયા આપણને ગરમી શાની લાગવા માંડી ? ત્યારે બીજો બોલ્યો. મને તો થોડી થોડી બળતરા પણ થવા માંડી છે. કારણ શું ? એ પેલો કંઠીવાળો જાય છે ને, એટલે આવું થાય છે.

અને એ જમદૂતે માણસનું રૂપ લઈ હાકોટો માર્યો, અલ્યા એ કંઠી કાઢી નાખ, ફેંકી દે કંઠી. હુકમ કર્યો, ડારો દીધો. એટલે આ બેચરભાઈ તો એની સામે જોઈને કહે, જા....જા.... તારા જેવા મચ્છરાં કેટલા કેટલાંય ગણગણ કરે. એમાં કંઈ કંઠી કાઢી નંખાય ? ત્યાં તો બીજા યમદૂતે પોતાની ભયંકર આકૃતિ બનાવી અને હાક મારી. કંઠી કાઢ ! તોય બેચરભાઈ તો બેચરભાઈ ! ગભરાયા વગર બોલ્યા કંઠીની વાત કર્યા વગર તું તારે રસ્તે હેંડ્યો જા. કંઠી જાણે ને હું જાણું, તારે શું ? કંઠી ક્યારે પણ નહીં નીકળે. જમદૂતને ખાત્રી થઈ કે આ જેવો તેવો ભક્ત નથી. એની કંઠીથી આપણને તાપ લાગે છે. તો તેની બાજુમાં જઈએ તો શું થાય ? અને ચારે જમદૂતો નાસી ગયા. અને બેચરભાઈ હસ્યા. આવાને આવા હાલી નીકળે છે. મારી કંઠી તને ક્યાં નડે છે ? કંઠી પહેરનારને નથી નડતી પણ ઈર્ષાથી દેખનારને નડે છે.

થોડીવાર પછી બીજું એક વિઘ્ન આવ્યું. કોઈક સ્ત્રી બેઠેલી. રૂપાળી યુવાન અને બે પોટલાં ખોલીને બેઠી હતી. એકમાં દાગીના, હીરા, મોતી, સોનું અને રોકડા રૂપિયા હતા. બીજા પોટલામાં કિંમતી વસ્ત્રો હતા. તે સ્ત્રી બોલી, અહીં આવો તો ! બેચરભાઈને એમ કે કદાચ કોઈ ભૂલી પડી હોય, રસ્તો પૂછતી હોય. શું કામ છે ? કામ બીજું કાંઈ નથી. તમે બહુ સારા માણસ છો. આ બધાં દાગીના, આ બધું સોનું આ બધી સંપત્તિ અને હું તમારી. પણ.... આ તમારી કંઠી મને ના જોઈએ. કંઠી કાઢી નાંખો અને મારી લાખોની સંપત્તિ સાથે મને સ્વીકારી લો. બેચરભાઈ કહે - થું....... થું..... જા જા હવે ! તિરસ્કાર કરીને આગળ વધ્યા.

ત્યાં એક સુંદર રથ દેખાયો અને સંતો તેમાં બેઠેલા જોયા. હાશ ! અમારા સંતો આવ્યા. સંતોએ કહ્યું, બેચરભાઈ ! આવો તો આ રથમાં બેસી જાવ. બેચરભાઈ રથમાં બેઠા. એક સંતે પ્રસાદ આપ્યો તે જમ્યા. પાણી આપ્યું લો પીવો. પણ સ્વામી ! તમે અહીં ક્યાંથી ? શ્રીજી મહારાજે મોકલ્યા છે. તમે આટલી હિંમત દાખવી. તમે યમદૂતોથી ડર્યા નહી, તમે માયામાં લોભાયા નહી. પહેલી વખત તમે જે જોયું એ યમદૂતો હતા ને બીજી વખત જોયું એ પ્રત્યક્ષ માયા હતી. તમને નિષ્ઠામાંથી ચલાયમાન કરવા આવી હતી. પણ તમે ડગ્યા નહી એટલે શ્રીજી મહારાજે અમને કહ્યું કે, સંતો જાઓ બેચરભાઈને રથમાં બેસાડીને વિજાપુર પહોંચાડી દો. કામ થઈ જાય આવી લીફટ મળતી હોય તો !!!

વિજાપુર ગામની ભાગોળ આવી. બેચરભાઈ જય સ્વામિનારાયણ કહી સંતોને પગે લાગ્યા અને રથથી નીચે ઉતરીને જોયું તો ન હતો કોઈ રથ કે ન હતા કોઈ સંત ! ભગવાને દિવ્ય રૂપે સંતોને મોકલીને બેચરભાઈની આ રીતે રક્ષા કરી.

એટલો બધો પ્રતાપ છે કંઠીનો ! પણ કંઠના સાટે કંઠીને જાળવવી પડે તો જ કામ થાય. ઘણાને કંઠી તુટી જાય તો અઠવાડીયું નીકળી જાય. જઈશું ત્યારે લાવશું એમ ન ચાલે. શતાનંદ સ્વામી કહે છે કે કંઠી તૂટી જાય તો કંઠી

વગર પાણી પણ પીવાય નહી. કંઠી પહેર્યા પછી જ પાણી પીવાય. જમવાનું તો હોય જ ક્યાંથી ?? કોઈ કારણસર કંઠી તુટી જાય તો બીજી ન મળે ત્યાં સુધી એ જ કંઠીને તાત્કાલિક ગાંઠવાળીને પણ ધારણ કરી લેવી પણ કંઠી વગર પાણીનો ઘુંટડો પણ અંદર ન જવો જોઈએ. અરે ગમે તેવા પ્રલોભનો આવે પણ કંઠીની બાબતે ઢીલું ન ચલાવી લેવાય. આવા નિષ્ઠાવાળા ભક્તો માટે સ્વામિનારાયણ ભગવાન સદાય પ્રગટ છે. સદા પ્રત્યક્ષ છે.

"જેને સ્વામિનારાયણની કંઠી
તેની લખ ચોરાશી ગઈ વંઠી
જો ભજન કરે સાચા મનથી.''

●

બુધ્ધિર્યસ્ય બલંતસ્ય

- નારાયણ વી. જાની (ગાંધીનગર)

મિત્રો ! પરીક્ષાની સીઝન ચાલુ છે. ત્યારે દરેક વિદ્યાર્થીને સારા ટકાએ ઉત્તિર્ણ થઈને જીંદગીમાં આગળ વધવાની કંઈક નવું સારૂ સર્જન કરવાની ભાવનાઓ હોય છે. પણ યાદ રાખો એમાં ભણતરની સાથે બુધ્ધિનું હથિયાર વાપરવાનું હોય છે. તો આવો વાંચીએ. બહુ સરસ મજાની વાત છે. બુધ્ધિબળ રૂપી હથિયારની.

એક નાનકડા ગામમાં ત્રણ ભાઈઓ રહે. નાનપણમાં જ માતા-પિતાનો સહારો છીનવાઈ ગયો. ધીમે ધીમે મોટા થયા પછી વિચાર આવ્યો. આપણે ગરીબ છીએ. કમાણીનું કોઈ સાધન છે નહી તો પરદેશ જઈ આપણી બુધ્ધિ અજમાવીએ. ઘરે મોટું તાળુ મારી ત્રણે ભાઈઓ ચાલી નીકળ્યા. પગે ચાલતા ચાલતા ગામોગામ ફરતા ફરતા જમવાનું મળે તો જમે, પાણી મળે તો પીવે નહી તો ભૂખ્યા-તરસ્યા આગળ વધતા જાય છે.

એક દિવસની વાત છે. ત્રણે જણ ચાલ્યા જતા હતા. ત્યાં પાછળથી એક માણસ દોડતો દોડતો આવી પહોંચ્યો. આવીને આ ભાઈઓને પૂછવા લાગ્યો કે તમે મારૂં ઊંટ જોયું છે ? ત્યારે આ ત્રણમાંથી પહેલા ભાઈએ જવાબ આપ્યો ના, અમે તારૂં ઊંટ જોયું નથી. પણ એ ઊંટ લંગડું છે ખરૂને ? હા, સાચી વાત છે. ત્યાં તો બીજો ભાઈ બોલ્યો - તારૂં ઊંટ એક આંખે કાણું છે બરાબરને ? હા, સાચી વાત છે. ત્યાં વળી ત્રીજો ભાઈ કહે છે - ઊંટ ઉપર સ્ત્રી અને એક બાળક છે એ સાચી વાત ને ? હા...હા.... સાચી વાત છે. તમે તો કહો છો કે તમે ઊંટ જોયું નથી ને ત્રણેની વાત તો એકદમ સાચી છે. તમે ઊંટ જોયું જ છે પણ આવી વાતો કરી મને ભૂલાવો છો. તમે જ મારૂં ઊંટ તથા સ્ત્રી અને બાળકને ઉઠાવી લીધા છે. અને એણે તો તલવાર કાઢીને હાંકોટો માર્યો. તમે ત્રણે ચોર છો, ચાલો દરબારમાં. પેલાના હાથમાં તલવાર હોવા છતાં આ ભાઈઓ ગભરાયા નહી અને કાંઈ પણ હા કે ના કર્યા સિવાય તે માણસ સાથે ચાલવા લાગ્યા.

કચેરીમાં આવી રાજા પાસે પેલા માણસે ફરિયાદ રજુ કરી. રાજાએ આ ત્રણે ભાઈઓ સામે જોઈ પ્રશ્ન કર્યો કે - તમે ઊંટ, સ્ત્રી અને બાળકને ક્યાં સંતાડ્યા છે ? ત્યારે ત્રણે ભાઈઓ કહ્યું કે અમે ઊંટ, સ્ત્રી કે બાળકને જોયા પણ નથી અને સંતાડ્યો પણ નથી. આ બાબતે કશું જાણતા પણ નથી. ત્યારે પેલો માણસ બોલ્યો કે - જોયા વિના તમે સાચી ઓળખ કેવી રીતે આપી શકો ? માટે તમે જ ચોર છો. રાજા કહે છે, જે હોય તે સાચું કહી દો નહી તો પછી આકરી શિક્ષા ભોગવવી પડશે.

રાજન્ ! અમે બિલકુલ સાચી વાત કહીએ છીએ કે અમે કશું જાણતા નથી પણ અમે જે માહિતી આપી તે અમે અમારી બુદ્ધિથી જાણી શક્યા અને તે આ ભાઈને જણાવ્યું. અમે તો કામકાજની શોધમાં આ બાજું નીકળ્યા છીએ.

રાજાને તો હવે ગુસ્સો આવ્યો. આવું તો બની જ ન શકે. જોયા વિના કોઈ આવું આબેહૂબ વર્ણન ન કરી શકે. માટે તમે ચોર છો. ત્યારે ત્રણે માંથી મોટો ભાઈ બોલ્યો - અમે સાચા છીએ. જો બુદ્ધિનો બરાબર ઉપયોગ કરવામાં આવે તો જાણી શકાય. કશું જ અશક્ય નથી. આ રીતની મક્કમતાભરી વાત સાંભળી રાજાએ તેમની બુદ્ધિની કસોટી કરવાનું વિચાર્યું. પ્રધાનને પાસે બોલાવી કાનમાં કાંઈક વાત કહી. પ્રધાન ત્યાંથી બહાર ગયો અને થોડીવારમાં એક માણસ પેટી લઈને કચેરીમાં પ્રવેશ્યો. આવીને પેટી રાજાના પગ પાસે મુકી. રાજાએ મોટાભાઈને કહ્યું કે - તમે કહો છો કે તમે બુદ્ધિથી જાણી શકો છો તો કહો કે પેટીમાં શું છે ?

મોટાભાઈએ જવાબ આપ્યો - રાજન્ ! પેટીમાં નાની અને ગોળ વસ્તુ છે. વચેટભાઈ બોલી ઉઠ્યો - રાજન્ ! તેમાં જામફળ છે. ત્યાં તો ત્રીજો ભાઈ બોલ્યો - રાજન્ ! તે જામફળ કાચું છે. ત્રણે જવાબ એકદમ સાચા હતા. તેથી રાજાને ઘણી નવાઈ લાગી. આરોપ કરવાવાળા માણસને કહી દીધું કે તમે જાવ, આ ત્રણે ભાઈઓએ તમારૂં ઊંટ લીધું નથી. પેલો માણસ ગયો અને રાજાએ આ ત્રણે ભાઈઓને જમાડ્યા અને સારો ઉતારો આપ્યો.

પછી રાજાએ આ ત્રણે ભાઈઓને એકાંતમાં બોલાવી ઉત્સુકતા સાથે પ્રશ્ન પૂછ્યો કે તમે આટલું સચોટ કેવી રીતે જાણી શકો છો ? તે મને સમજાતું નથી. ત્યારે મોટાભાઈએ કહ્યું કે અમે રસ્તામાં ઊંટના પગલાં જોયેલા. તેમાં ત્રણ

અનુ. પેજ નં. ૨૧ ઉપર

પગલાં બરાબર ઉપસેલા હતા અને એક પગની છાપ થોડી જ ઉપસેલી હતી તેથી અમે નક્કી કર્યું કે ઊંટ એક પગે લંગડુ હોવું જોઈએ. ત્યારે બીજા ભાઈએ કહ્યું કે રસ્તાની એક બાજુના જ પાંદડા ખવાયેલા હતા તેથી અમે નક્કી કર્યું કે ઊંટ એક આંખે કાણું હોવું જોઈએ. ત્યાં તો ત્રીજો ભાઈ બોલી ઊઠ્યો. રાજન્ ! થોડે આગળ જતા ઊંટને એક જગ્યાએ બેસાડેલું હોય તેવું જણાયું. તે જ જગ્યાએ બે વ્યક્તિઓના પગલાંની છાપો હતી. તેમાં એક તો નાના પગલાં હતાં તેથી નક્કી કર્યું કે તે બાળક હોવું જોઈએ અને બીજા મોટાં પણ નાજુક પગલાં હતા તેથી નક્કી કર્યું કે તે સ્ત્રીના પગલાં હોવા જોઈએ. આ પ્રમાણેની ચકાસણી પછી અમે તારવ્યું.

ત્રણેના જવાબ સાંભળી રાજા ભાવવિભોર થઈ ગયો. અને કહેવા લાગ્યો. તમારી દ્રષ્ટિ અને બુદ્ધિને ધન્યવાદ છે. પછી તો જામફળ વિશે કેવી રીતે અનુમાન કર્યું તેના વિશે પણ જાણવાની ઉત્સુકતા બતાવી. ભાઈઓએ જવાબ આપતા કહ્યું કે - માણસ પેટી લઈને આવતો હતો તેના મોઢાના હાવભાવ પરથી સ્પષ્ટ થતું હતું કે પેટીમાં વજન નથી વળી પેટી જ્યારે મુકવામાં આવી ત્યારે તેમાંથી નાની વસ્તુ ગગડવાનો અવાજ આવ્યો. તેથી નક્કી કર્યું કે વસ્તુ ગોળ હશે. વળી તે માણસ જામફળની વાડી તરફથી આવતો હતો તેથી જાણ્યું કે અંદરની ગોળ વસ્તુ તે જામફળ છે અને હજુ જામફળની સિઝન નથી તેથી નક્કી કર્યું કે તે કાચું હોવું જોઈએ. આ રીતે અમારી બુદ્ધિથી અમે તારણ રજુ કરી શક્યા.

ત્રણે ભાઈઓ દ્વારા આ વાત જાણીને રાજાના આનંદનો તો પાર ન રહ્યો. આ ત્રણે ભાઈઓને પોતાના દરબારમાં ઊંચા હોદ્દાના અધિકારી બનાવી દીધાં. ખૂબ સન્માન કર્યું.

બાળ મિત્રો ! જોયું ને, જો માણસ પાસે બુદ્ધિ હોય તો તે ક્યાંય દુઃખી થતો નથી. આપણે પણ બુદ્ધિશાળી બનવું છે ને ? તો...... સારા પુસ્તકો વાંચવા અને સ્વજનોનો એટલે કે વડીલો, માતા-પિતા, સંતપુરુષોની આજ્ઞામાં વર્તવું. સંત સમાગમ કરવો. અને તમે એ પણ જાણતા જ હશો કે જનમંગલ સ્તોત્રમાં સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ૧૦૮ નામો છે તેમાંનું એક નામ છે - ''બુદ્ધિદાતા'' એવા ભગવાનના પૂજા-પાઠ, દર્શન, માળા, પ્રાર્થના કરવાં તો આપણામાં સદ્‌બુદ્ધિ આવે અને આલોક-પરલોકમાં આપણે